

Asia: VM057:00/2018 VM/2527/00.01.00.01/2017

Luonnos valtioneuvoston selonteoksi "Eettistä tietopolitiikkaa tekoälyn aikakaudella"

Lausunnonantajan lausunto

Kirjoittakaa luonnosta koskevat yleiset kommenttinne tähän:

Luonnos on tarpeellinen kuvaus tietopolitiikan linjauksista ja toimenpiteistä tekoälyn aikakaudella. Luonnoksessa listataan monia keskeisiä asioita, mutta niitä käsitellään pintapuolisesti (esim. eettiset kysymykset, tietojen käyttö, luottamus). Luonnos keskittyy kilpailukyvyyn ja taloudellisen edun saamiseen tekoälyn hyödyntämisessä. Olisi toivottavaa, että selonteossa huomioitaisiin tekoälyn tuomat muut hyödyt, mahdollisuudet ja haitat esimerkiksi eriarvoisuuden estämisen näkökulmasta.

Selontekoon olisi syytä lisätä eettisen ja poliittisen näkökulman lisäksi vahvemmin oikeudelliset kysymykset ja niiden pohdinta.

Kirjoittakaa kohtaa 1 koskevat kommenttinne tähän:

Luonnos keskittyy pitkälti nykyisten tekoälyratkaisujen kuvaamiseen. Jo johdannossa olisi voinut tuoda esille tekoälyn tulevaisuuden ratkaisuja ja niiden tuomia eettisiä näkökulmia.

Tekoäly itsessään nähdään ikään kuin omana itsenäisenä kokonaisuutena. Siihen liittyy kuitenkin IPR-kysymyksiä ja niiden kautta mahdollisia ict-toimittajariippuvuuksia. Eettiseen näkökulmaan liittyy vahvasti se, kuka voi omistaa tekoälyn ja miten sen tuottama lisäarvo määritellään. Selonteossa olisi tarpeen pohtia tätä näkökulmaa.

Mikäli tekoälyssä käytetyssä lähtödatassa on vääristymä, niin miten estetään, ettei algoritmi vahvista sitä entisestään? Tätä vasten tulisi taata mahdollisimman nopea korjaaminen, mutta miten toimitaan niissä tilanteissa, joissa tekoäly on osa pidempään arvoketjua?

Jos tekoäly hankitaan kaupallisena palveluna, niin miten voidaan validoida algoritmi ja varmistua siitä, ettei se sisällä piilotettua vallankäyttöä? Algoritmi on aina jonkun ihmisen tekemä ja myös ihmiset ”opettavat” algoritmia.

Jatkossa on myös tarpeen määritellä, millä edellytyksillä julkinen hallinto voi hankkia ja ottaa käyttöön tekoälyn.

Kirjoittakaa kohtaa 2 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 3 koskevat kommenttinne tähän:

Suomen tilanteessa on tunnistettu kattava joukko uhkia.

Yhtenä uhkana on tunnistettu "Tekoälyä ei validoida eikä algoritmeja avata."

Lienee tarpeen pohtia, tarvitaanko algoritmien validointiin niiden avausta vai riittääkö vain lopputulosten validointi? Voidaanko rakentaa validointi käyttämällä useampaa riippumatonta tekoälyalgoritmia rinnan ja tehdä tulosten vertailu näiden kesken.

Kirjoittakaa kohtaa 4.1 koskevat kommenttinne tähän:

Tiedon saatavuuden ja käyttöoikeuksien näkökulmasta tiedon vaihto ja datan avoimuus ei tunnu käytännössä toimivan. Tiedon vaihdon yleiset periaatteet ja datan avoimuuden periaatteet eivät ole johtaneet siihen, että tiedon vaihto olisi helpottunut. Tiedon saatavuuden ja suojaamisen välillä tuntuu olevan pysyvä ristiriita.

Selonteossa voisikin kuvata tarkemmin, miten dataa voidaan luovuttaa ja mikä on viranomaisen vastuu tässä yleisen tietoturva-asetuksen (GDPR) näkökulmasta ja mihin asti vastuu ulottuu?

EU:n tietosuoja-asetuksen mukaan "Julkisen hallinnon tietoja voidaan luovuttaa kolmannelle osapuolelle asianomaisen henkilön suostumuksella. Suostumuksen tulee olla vapaaehtoista ja täyttää muut tietosuoja-asetuksen ja tieto-suojalain mukaiset edellytykset."

Julkisen hallinnon näkökulmasta edellytysten arviointi voi muodostua niin työlääksi, että se hidastaa kehittämistä ja datan avaamista, jolloin se muodostuu syrjiväksi eri toimijoita kohtaan.

Koneellisen päätöksenteon osalta pitää olla mahdollista saada riittävä selvitys, miten päätöstulos on muodostunut ja niistä on pystyttävä tekemään valitus. Päätöksen menetelmäkuvaus tulee olla selkokielineen.

Luvun linjaukset ovat kannatettavia. Erityisesti omadatan vahvistaminen edellyttää myös kansalaisten osaamiseen panostamista.

Kirjoittakaa kohtaa 4.2 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 4.3 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 4.4 koskevat kommenttinne tähän:

Luvussa mainitaan, että ”tekoälyn opettamisessa tarvitaan eettisiä standardeja”. Alussa on kuitenkin todettu etiikan olevan jo määritelmällisesti ja katsantokannallisesti haastavaa. Siksi olisi hyvä konkretisoida eettiset standardit, joita tässä kohdin tulisi noudattaa.

Tekoälyjen opetusaineistojen julkisuus (vrt. MNIST tietokanta) tuo läpinäkyvyyttä tekoälyjen toimintaan ja kasvattaa luottamusta.

Osallisuuteen ja luottamukseen liittyen olisi syytä pohtia, onko henkilöllä oikeus unohtaa tekoälyjen oppimat mallit henkilöstä itsestään? Onko malli itsessään dataa, jonka hyödyntämiseen on henkilön annettava suostumus?

Tekoälyjen kehittämiseen tarvittava osaaminen ja sen vahvistaminen antaa paremmat vaikutusmahdollisuudet tekoälyjen kehittymiseen vaikuttamisessa ja tätä kautta myös paremmat edellytykset ottaa kantaa eettiseen näkökulmaan.

On tärkeää suunnata osaamisen kehittämistä siihen, että asiantuntija voi osallistua tekoälyn kouluttamiseen ja tekoälyn tuottamien tulosten tulkintaan. Asiantuntijoiden työ muuttuu digitalisaation ja tekoälyjen myötä tekoälyjä hyödyntäviksi ja viime kädessä vastuu kuitenkin niiden avulla tehtäviin päätöksiin jää asiantuntijalle itselleen, joten asiantuntijan on kyettävä ymmärtämään ja kouluttamaan tekoälyt sellaisiksi, että voi luottaa niihin.

Tekoälyn tuomat mahdollisuudet kyberuhkia vastaan ovat myös osaamisen kehittämisen yksi painopistealue, johon kannattaisi kansallisesti kiinnittää enemmän huomiota.

Luvun linjaukset ovat yleisellä tasolla ja niitä helppo kannattaa.

Kirjoittakaa kohtaa 4.5 koskevat kommenttinne tähän:

Selonteossa tulisi ottaa kantaa siihen, miten julkisilla varoilla tuotettuja tietovarantoja tulisi hyödyntää kansallisen kilpailuaseman parantamiseen.

Linjausten osalta pitäisi määritellä tarkemmin, mitä kansallinen digitalisaation vaatima infrastruktuuri oikeasti tarkoittaa. Selvityksessä puhutaan pääasiassa markkinaehtoisesta hyödyntämisestä, mutta samalla valtion tulisi tehdä jotain, jota ei tarkemmin määritellä.

Nokkanen Erja
Opetushallitus - Hallintopalvelut/tietohallinto